

Μητρικής γλώσσας εγκώμιον

Η Διεθνής Ημέρα για τη μητρική γλώσσα που θα εορτασθεί σε λίγες μέρες δίνει ευκαιρία για μερικές σκέψεις πάνω σ' αυτό το καίριο θέμα. Κάθε άνθρωπος όπου γης διαθέτει ένα κοινό **γνώρισμα**: μαθαίνει εξ απαλών ονύχων τη μητρική του γλώσσα. Πρόκειται για ένα **προνόμιο** του ανθρώπινου είδους που συμβαδίζει και ανατροφοδοτείται από το έτερο μεγάλο χάρισμα του ανθρώπου, τον νου. Νόηση και μητρική γλώσσα ξεχωρίζουν τον άνθρωπο και μέσα από τη συγκρότηση κοινωνιών του εξασφαλίζουν «ποιότητα ζωής». Αυτό το διπλό χαρακτηριστικό γνώρισμα είναι, άλλωστε, αυτό που τον διαφοροποιεί ποιοτικά από όλα τα λοιπά έμβια όντα. Γιατί με τη μητρική του γλώσσα ο άνθρωπος μπορεί να εκφράσει τον κόσμο, αφού πρώτα τον συλλάβει με τον νου του. Το υπαρξιακό τρίπτυχο, όντα του κόσμου, έννοιες του νου (με τις οποίες υπάρχουν για μας τα όντα) και σημασίες / λέξεις της μητρικής γλώσσας (με τις οποίες δηλώνονται οι έννοιες) περιλαμβάνει ως αναπόσπαστο συστατικό τη γλώσσα.

Μιλώντας για γλώσσα αναφερόμαστε πρωτίστως στη μητρική γλώσσα που είναι κτήμα όλων. Αυτό δε που διακρίνει τη μητρική γλώσσα από οποιαδήποτε άλλη, από μία ή περισσότερες ξένες γλώσσες που μαθαίνει κανείς, είναι ότι μόνο τη μητρική γλώσσα κατακτά εις βάθος, τόσο σε λογικό επίπεδο (γραμματική και συντακτική δομή – λεξιλόγιο) όσο και σε βιωματικό (συνθήκες πραγματικής χρήσης στη χώρα όπου ομιλείται μια γλώσσα). Γι' αυτό οι γλωσσολόγοι επιφυλάσσουν για τη μητρική γλώσσα τον όρο κατάκτηση (acquisition), ενώ για τη γνώση μιας ξένης γλώσσας χρησιμοποιούν σκόπιμα έναν πιο «ήπιο» όρο, τον όρο (εκ) μάθηση (learning). Κατακτάς μόνο τη μητρική σου γλώσσα, ενώ κάθε άλλη απλώς την μαθαίνεις, περισσότερο ή λιγότερο καλά.

Αυτό που πρέπει να τονιστεί και που κατεξοχήν διακρίνει τη μητρική από μια ξένη γλώσσα είναι ότι για κάθε φυσικό ομιλητή η γνώση της μητρικής γλώσσας δεν είναι ένα απλό εργαλείο συνεννόησης («εργαλειακή αντίληψη»), αλλά είναι κύριο συστατικό της ταυτότητάς του, είναι ο πολιτισμός του μέσα από το ιστορικό εννοιολογικό φορτίο των λέξεων που χρησιμοποιεί, είναι η ψυχροσύνθεσή του και η νοοτροπία του λαού του, είναι ο τρόπος που βλέπει και εκφράζει τον κόσμο του, είναι η σκέψη του, είναι η πατρίδα του. Είναι δηλαδή όλα τα στοιχεία που συνιστούν την «αξιακή αντίληψη» της γλώσσας, μια έννοια που υπερβαίνει κάθε απλή χρηστική αντίληψη.

Ο αξιακός αυτός χαρακτήρας της γλώσσας κάνει ώστε κάθε γλώσσα να είναι ένα ιδιαιτέρο πολιτιστικό μέγεθος. Κάθε μητρική γλώσσα, ως διαχρονική έκφραση ενός ολόκληρου λαού, συνιστά αυταξία. Οι δε πολλές χιλιάδες γλώσσες του κόσμου συνιστούν ένα σύνολο διαφορετικής σύλληψης, οργάνωσης και έκφρασης του κόσμου, ένα σύνολο ισότιμων αλλά διαφορετικών εν

πολλοίς γλωσσών που όλες μαζί συνθέτουν την οικολογία της γλώσσας. Και είναι αυτή η διαφορετικότητα, η γλωσσική πολυμορφία που αποτελεί **αναπαλλοτρίωτη** γλωσσική περιουσία των λαών, την πιο πολύτιμη κληρονομιά, η οποία αξίζει τον σεβασμό μας. Όσο φυσική είναι η γλωσσική διαφοροποίηση (ακόμη και μεταξύ των ατόμων που μιλούν την ίδια γλώσσα) άλλο τόσο «αφύσικη» είναι κάθε τεχνητή «κοινή γλώσσα» (Εσπεράντο¹, κ.ά.) που φιλοδοξεί ουτοπικά να υποκαταστήσει τις φυσικές γλώσσες. Η «ύβρις» μιας δήθεν ενιαίας γλώσσας για όλα τα έθνη του κόσμου, δηλ. μιας απόλυτα παγκοσμιοποιημένης γλώσσας, είναι μια άλλη **έκφραση** της ανθρώπινης αλαζονείας, ανάλογη με εκείνη που προκάλεσε τη Βαβέλ, «τη σύγχυση γλωσσών». Η έννοια μιας «ενιαίας γλώσσας» για όλους ούτε υπήρξε ποτέ ούτε μπορεί να υπάρξει, γιατί θα προσκρούει πάντα σε μια αδήριτη γλωσσική πραγματικότητα, στην εγγενή διαφοροποίηση της γλώσσας που διαμορφώνουν πάντα διαφορετικοί λαοί, με διαφορετικό πολιτισμό, ιστορία και νοοτροπία. Το μόνο που μπορεί να υπάρξει – και έχει υπάρξει κατά καιρούς – είναι μια ευρύτερης χρήσεως δεύτερη γλώσσα, μια ξένη δηλ. γλώσσα που χρησιμοποιείται ως lingua franca², γλώσσα επικοινωνίας για πρακτικές ανάγκες συνεννόησης, η οποία συχνά χαρακτηρίζεται υπεργενικευτικά και ως «κοινή γλώσσα».

Συνήθως θεωρούμε ως δεδομένη και συγκριτικά πιο εύκολη τη γνώση της μητρικής γλώσσας από εκείνη μιας ξένης γλώσσας. Η άποψη αυτή ισχύει με την έννοια ότι μια σημαντική παράμετρος της γλώσσας, το γλωσσικό περιβάλλον (οικογένεια, σχολείο, κοινωνία, ΜΜΕ κ.ά.), που παίζει καθοριστικό ρόλο στη γνώση της γλώσσας, συνοδεύει κατά φυσικό τρόπο μόνο τη μητρική γλώσσα. Έτσι, δεν είναι τυχαίο που φυσικοί ομιλητές χαρακτηρίζονται μόνο οι ομιλητές της μητρικής γλώσσας. Ωστόσο, θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι, αν ζήσει κανείς επί μακρόν στη χώρα όπου ομιλείται μια γλώσσα και ασχοληθεί συστηματικά με τη μάθησή της, τότε αποκτά μια βιωματική γνώση της μη μητρικής γλώσσας που μπορεί να **εγγίσει** τα όρια της κατάκτησης.

Τέλος, ακόμη και προκειμένου για τη μητρική γλώσσα δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι σε όλη τη ζωή μας, από την ώρα που γεννιόμαστε μέχρι βαθέος γήρατος, διατελούμε μονίμως «μαθητές» της μητρικής μας γλώσσας, η δε κατάκτησή της σ' ένα απαιτητικό επίπεδο είναι πάντα «έργο ζωής».

Γ. Μπαμπινιώτης , *Το Βήμα*, 02/02/2014

1. Εσπεράντο = [Διεθνής τεχνητή γλώσσα](#) που κατασκευάστηκε το 1887 από στοιχεία [Ευρωπαϊκών](#) γλωσσών. ώστε να διευκολύνει την ενδοευρωπαϊκή επικοινωνία.
2. Lingua Franca = Κοινή διάλεκτος

3. Εξ απαλών ονύχων= από την παιδική ηλικία

Παρατηρήσεις

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε σε 100-120 λέξεις. **Μονάδες 25**

B1. Με βάση το κείμενο να χαρακτηρίσετε ως σωστές ή λανθασμένες τις προτάσεις που ακολουθούν.

- 1) Η «αξιακή αντίληψη» της μητρικής γλώσσας τη διακρίνει από μια ξένη γλώσσα.
- 2) Η γνώση της μητρικής γλώσσας δεν είναι ένα απλό εργαλείο συνεννόησης, αλλά είναι κύριο συστατικό της πολιτιστικής μας ταυτότητάς μας.
- 3) Κατά τους γλωσσολόγους απαραίτητη προϋπόθεση για την εκμάθηση της μητρικής γλώσσας είναι η προσέγγισή της σε λογικό επίπεδο.
- 4) Στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία ένδειξη πολιτισμού και εξέλιξης αποτελεί η ύπαρξη μιας ενιαίας γλώσσας.
- 5) Η μακρόχρονη παραμονή σε μια ξένη χώρα μπορεί να οδηγήσει όχι απλά στην εκμάθηση αλλά στην κατάκτησή της. **Μονάδες 10**

B2. Να γράψετε δύο από τους τρόπους με τους οποίους αναπτύσσεται η πέμπτη παράγραφος του κειμένου; («**Συνήθως θεωρούμετα όρια της κατάκτησης.**» **Μονάδες 4**

B3. Να σχολιάσετε τη χρήση των σημείων στίξης:

- («**εργαλειακή αντίληψη**») (3η παράγραφος): της παρένθεσης και των εισαγωγικών.
- «**μαθητές**» της **μητρικής μας γλώσσας** (τελευταία παράγραφος): των εισαγωγικών. **Μονάδες 3**

B4. Στο χωρίο «**Ωστόσο...της κατάκτησης.**» της 5^{ης} παραγράφου χρησιμοποιείται ένας συλλογισμός. Να παραθέσετε τις προκείμενες και το συμπέρασμα (3 μον.) και να τον χαρακτηρίσετε ως προς το είδος των προτάσεων που αποτελούν τις προκείμενες. (2μον.) **Μονάδες 5**

B5. Το κείμενο αυτό ανήκει στο γραμματειακό είδος του επιστημονικού άρθρου. Να το αιτιολογήσετε κάνοντας αναφορά σε τρία στοιχεία που το χαρακτηρίζουν. **Μονάδες 3**

B6. α. γνώρισμα, προνόμιο, έκφανση, αναπαλλοτρίωτη, εγγίσει:

να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμία λέξη που σας δόθηκε.

β. συγκρότηση, χρηστική, ιδιαίτερο, πολυμορφία, προσκρούει:

να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμία λέξη που σας δόθηκε.

Μονάδες 10

Γ. Παραγωγή λόγου

Γράψετε ένα άρθρο (550-600) λέξεων για την ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου σας στο οποίο τεκμηριώνετε την άποψη ότι η γλώσσα είναι αξία καθ' εαυτήν και προτείνετε τρόπους ενδυνάμωσης της γλωσσικής διδασκαλίας, ώστε η γλώσσα να αποτελεί οδό άμεσης πρόσβασης και γνωριμίας με τον ελληνικό πολιτισμό.

Μονάδες 40